

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ У ХОДІ ЗБРОЙНОЇ БОРОТЬБИ

Висвітлено сутність поняття та загальні підходи здійснення інформаційно-психологічного впливу в ході збройної боротьби. Розглянуто інформаційно-психологічну компоненту у військовій справі, що домінує в таких країнах, як США, ФРН, Великобританія, Франція, Китай, РФ; основні завдання, які покладаються на спеціальні інформаційні війська (сили). Запропоновано деякі пріоритетні напрями, шляхи і способи протидії інформаційно-психологічному впливу в ході збройної боротьби.

Ключові слова: інформаційно-психологічний вплив, інформаційно-психологічне протистояння, інформаційно-психологічні операції, інформаційно-психологічні акції, інформаційно-психологічні дії, інформаційна зброя.

Постановка проблеми. У Доктрині інформаційної безпеки України наголошується, що національними інтересами України в інформаційній сфері є життєво важливі інтереси особи – захищеність від руйнівних інформаційно-психологічних впливів (ІПВ), а серед життєво важливих інтересів суспільства і держави – захист українського суспільства від агресивного інформаційного впливу Російської Федерації, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної та релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету територіальної цілісності України; створення з урахуванням норм міжнародного права системи й механізмів захисту від негативних зовнішніх інформаційно-психологічних впливів, передусім пропаганди [1].

Зазначене підвищує роль інформаційних факторів і у військовій справі. Тривалий час військові вчені та практики багатьох країн ведуть наукову полеміку навколо питання інформаційно-психологічного протистояння, основним змістом якого є, з одного боку, вплив на інформаційну сферу та свідомість особистості противника, а з іншого, – протидія йому, а метою є виконання поставленого завдання, досягнення перемоги в бою, збройному конфлікті тощо.

Відповідно до військового стандарту (ВСТ 001.001.004) загроза інформаційній безпеці реалізується шляхом негативного інформаційного впливу, що й зумовлює необхідність створення дієвої системи захисту особового складу ЗС України від нього [5]. Здійснення інформаційно-психологічного впливу в ході збройної боротьби спрямовується на моральні та психологічні властивості осіб як цивільного населення, так і військовослужбовців.

Отже, актуалізуються питання дослідження різних аспектів ІПВ, особливо вивчення сутності, механізмів його здійснення, умов, що впливають на ефективність застосування, способів захисту від деструктивного втручання в ході збройної боротьби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зауважити, що широким спектром проблем інформаційно-психологічної безпеки, інформаційно-психологічних впливів вітчизняні науковці, експерти активно почали займатись лише останньої декади ХХ ст. Цю проблему вивчали, зокрема, Ж.П. Вірна, Л. Гавришак, Ю. Горбань, В.П. Горбулін, Г.В. Грачов, М.Т. Дзюба, Я.М. Жарков, Ю.В. Климчук, С.Б. Кримський, В.О. Косєвцов, О.В. Литвиненко, Г.В. Ложкін, Є.В. Магда, І.К. Мельник, І.О. Ольхова, М.І. Онищук, В.В. Остроухов, В.М. Петрик, Ю.І. Радковець, А.Д. Сафін, Л.Є. Смола, В.М. Телелим, Х.Ю. Шишкіна та ін.

Серед іноземних авторів варто зазначити роботи Т. Стоуньєра, Р. Катца, Д. Рісмана, Х. Шрадера,

Д. Тапскотта, М. Маклюєна, Э. Тоффлера, П. Дракера, М. Бангеманна, Д. Лайона, Дж. Мартіна, А. Манойла, Г. Почепцова, С. Расторгуєва та ін. Комплексному вивченню чинників, що впливають на приймання об'єктом переконливої інформації, присвячені роботи Р. Баркера, Дж. Гібсона, А. Мерібіана та ін. Спеціальні концепції психологічного впливу започатковано працями Г. Тарда, Г. Лебона, Ф. Олпорта, В.М. Бехтерева, "Атаки на свідомість" (В. Прокоф'єва), "Психологія маніпулятора" (О. Соколова) тощо.

Ці питання гостро стоїть на державному рівні, експерти розробляють, удосконалюють і поступово впроваджують у життя основні засади Концепції інформаційної безпеки України, зокрема на психологічному рівні. Дослідженню питань інформаційно-психологічних впливів у ході гібридної війни присвячені роботи В. Алещенка [2], В. Горбуліна [4], В. Гусарова [7], Є. Магда [6], В. Костицького, В. Петрика, А. Сафіна [10] і багатьох інших. Окремо необхідно зазначити комплексні дослідження на Донбасі та при анексії Криму, які здійснено авторським колективом Національного інституту стратегічних досліджень – монографії "Донбас і Крим: ціна повернення" та "Світова гібридна війна: український фронт".

Аналіз робіт вітчизняних та іноземних науковців дає змогу дійти висновку, що в теперішніх умовах потребують уточнення сутність поняття ІПВ, загальні підходи щодо розробки пріоритетних напрямів протидії йому в ході збройної боротьби.

Мета статті полягає в дослідженні інформаційно-психологічного впливу противника як самостійної компоненти збройної боротьби й визначенні сутності цього поняття, пріоритетних напрямів захисту особового складу та населення від нього.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження такого складного явища як ІПВ може бути успішним лише за умов наявності розробленого понятійного апарату, завдяки якому розкриваються сутності моментів зазначеного явища.

Розглядаючи сутність поняття "інформаційно-психологічний вплив", узявши за основу існуючі напрацювання в цій сфері, слід зазначити, що під цим терміном (на відміну від *інформаційний*) необхідно розуміти не просто заподіяння шкоди інформаційно-технічній інфраструктурі військ, системі управління військами тощо, а й *цілеспрямований процес впливу на свідомість особистості з метою зміни на свою користь морально-психологічної переваги – морально-психологічного стану особового складу та населення.*

Ми виходимо з того, що ІПВ – це вплив на свідомість інформаційно-психологічними або іншими засобами, який викликає трансформацію психіки, зміну поглядів,

думок, відносин, ціннісних орієнтацій, мотивів, стереотипів особистості з метою вплинути на її діяльність і поведінку. Аналіз наявних наукових праць, нормативних документів, досвід інформаційно-психологічного протидія свідчить, що *цілями інформаційно-психологічного впливу є*: заподіяння шкоди (ускладнення роботи, виведення з ладу тощо) інформаційно-технічному компоненту держави та її збройних сил (озброєнню та бойовій техніці); дезінформація, дезорганізація та деморалізація державного й військового керівництва, військ і населення противника. Кінцевою його метою є досягнення певної реакції, поведінки (дії або бездіяльності) особистості, яка відповідає цілям психологічного впливу. Такий підхід дозволяє комплексно підійти до розгляду всього аспекту питань інформаційного протидія, не забуваючи про основну постать збройної боротьби – людину (військовослужбовця). Адже навіть в умовах інформаційної цивілізації незмінним залишається розуміння того, що важливим фактором безздатності є людина, під контролем якої перебувають зброя та інформація.

Інформаційно-психологічна протидія (ІПП) – це складова інформаційно-психологічної боротьби, спрямована на власну аудиторію, яка одночасно є мішенню для пропаганди (психологічних операцій) противника, з метою нейтралізації або зведення до мінімуму ефекту від ворожого інформаційно-психологічного впливу. Головною метою протидії інформаційно-психологічному негативно-му впливу противника на особовий склад є досягнення інформаційно-психологічної переваги над ним.

Варто зауважити, що інформаційно-психологічна складова є основою ведення гібридної війни РФ проти України, а основним об'єктом впливу в цій війні стає населення Криму, Донбасу, що "визволяється" від "укопів". Завдання й метод такої війни – спонукання громадян до зради власної держави та підтримки агресора. Залучаються всі засоби для формування бажаної для загарбника картини подій у сприйнятті міжнародної громадськості. Нестандартність такої війни також полягає в неофіційному залученні державою-агресором недержавних виконавців – "ввічливих чоловічків", "добровольців", які, по суті, є банальними найманцями й місцевими запроданцями. Вони не зв'язані міжнародним правом, а просто виконують брудну роботу [2, 4, 6].

Воєнні дії проти України супроводжуються масованими інформаційно-психологічними операціями та кіберопераціями.

Як свідчать реалії сьогодення, протягом 2014–2017 рр. для України значної актуальності набуло питання виявлення та блокування сепаратистських Інтернет-ресурсів, які використовуються представниками терористичних організацій так званих ДНР/ЛНР і особами, які їх підтримують, з метою поширення соціально небезпечної інформації, а також реалізації інших форм психологічного тероризму. Указані ресурси є інструментом пропаганди ідеології, що закликає до повалення конституційного ладу в Україні, відокремлення її територій, екстремізму та тероризму. Введення збройних сил РФ до АР Крим супроводжувалось діями, які мали всі ознаки підготовленої та продуманої за цілями, заходами й наслідками інформаційно-психологічної спецоперації. Об'єктами інформаційного впливу були визначені [2, 3]:

- аудиторія об'єкта нападу – у цьому випадку України (для формування погляду про справедливість рішень РФ і планів російського керівництва);
- внутрішня аудиторія Росії та аудиторії підтримуючих її держав (для демонстрації впевненості дій росій-

ського керівництва й формування в населення думки щодо підтримки рішень Кремля);

- зовнішня аудиторія (для створення інформаційних умов позитивного сприйняття політики Росії).

Ключовими завданнями цієї спецоперації були:

- деморалізація населення України;
- деморалізація особового складу збройних сил і силових відомств, а також спонукання їх до державної зради й переходу на бік супротивної сторони;
- формування в громадян Росії та України викривленого медіабачення подій, що відбуваються, а не їх дійсних причин і наслідків;
- створення вигляду масової підтримки дій РФ із боку населення Південно-Східних регіонів України;
- психологічна підтримка українських прихильників радикального зближення регіонів Сходу та Півдня України з РФ.

При цьому використовувалися всі методи інформаційно-психологічної боротьби – від розміщення тенденційної інформації та напівправди до неприхованої неправди ("фейків").

До джерел, каналів і технологій впливу на свідомість, психологію та поведінку людини слід віднести: ЗМІ та спеціальні засоби інформаційно-пропагандистської спрямованості; глобальні комп'ютерні мережі та програмні засоби швидкого поширення в мережах інформаційних і пропагандистських матеріалів, соціальні мережі; засоби й технології, що нелегально модифікують інформаційне середовище, на підставі якого людина приймає рішення; засоби створення віртуальної реальності; чутки, міфи й легенди; засоби підпорогового семантичного впливу; засоби генерування акустичних і електромагнітних полів. Засоби масової інформації та спеціальні засоби інформаційно-пропагандистської спрямованості фахівці вважають найефективнішими.

До спеціалізованих засобів інформаційно-пропагандистської спрямованості відносять мобільні радіомовні й телевізійні центри, пропагандистські пересувні гучномовці, плакати, листівки. Технології їх застосування відпрацьовані й подальший їхній розвиток пов'язаний насамперед з методами прихованого впливу на підсвідомість військовослужбовця.

Вплив інформаційного простору на особистість військовослужбовця може здійснюватись різними способами, серед яких слід виділити: дезінформацію, поширення чуток, залякування, емоційне придушення, ініціювання агресивних емоційних станів, демонстрацію, маніпуляцію.

Стосовно *форм і методів ІПВ*, то вони залежать від конкретної воєнно-політичної обстановки та економічної ситуації. Основні форми ІПВ: стратегічні інформаційні комунікації, інформаційна операція, психологічна операція, інформаційна атака (кібератака), інформаційний удар (кіберудар), інформаційна (психологічна) акція, інформаційний захід, психологічна дія.

Стратегічні інформаційні комунікації – скоординовані й належно використані комунікативні можливості держави – публічна дипломатія, зв'язки із громадськістю, військові зв'язки, інформаційні та психологічні операції, заходи, спрямовані на просування стратегічних цілей держави.

Інформаційна операція – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, об'єктами, місцем і часом одночасних і послідовних заходів інформаційного впливу, що проводяться за єдиним замислом і планом силами та засобами Збройних Сил України, із залученням можливостей інформаційної інфраструкту-

ри держави у взаємодії з іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами з метою створення сприятливих умов застосування військ (сил), порушення функціонування інформаційної інфраструктури противника, процесів прийняття ним рішень і здійснення управління військами (силами) з одночасним захистом власного інформаційного простору.

Психологічна операція – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом психологічних акцій (психологічних дій) та інших дій суб'єктів психологічної операції, які проводяться за єдиним замислом і планом для здійснення впливу на емоційний стан, мотивацію, раціональне мислення визначених цільових аудиторій і зміни моделей їхньої поведінки способом, що сприятиме досягненню політичних і військових цілей України.

Інформаційний вплив – організоване цілеспрямоване втручання у свідомість (підсвідомість) чи фізичний стан цільової аудиторії та/або в процес функціонування технічних об'єктів інформаційної інфраструктури шляхом застосування інформаційних засобів і технологій.

Психологічний вплив – прямий або опосередкований вплив на свідомість, підсвідомість і психіку цільової аудиторії з метою стимулювання певних змін у її поведінці.

Психологічна акція – сукупність взаємоузгоджених заходів психологічного впливу, спрямованих на досягнення окремих цілей (виконання завдань) психологічної операції.

Психологічна дія – один конкретний, обмежений за масштабом, часом і цільовою аудиторією захід психологічного впливу, що проводиться в межах психологічної операції або психологічної акції.

Отже, ІПВ – це комплекс спеціально спланованих і підготовлених заходів (дій, акцій, операцій), форм і методів впливу на цивільну та військову інформаційну інфраструктуру, морально-психологічний стан особового складу військ і населення противника з метою досягнення воєнних, політичних, економічних та психологічних цілей.

ІПВ здійснюється як на державному, так і на військовому рівнях. У мирний час він відбувається самостійно, а у воєнний – узгоджується з операціями (бойовими діями) угруповань військ (сил) [1, 6, 9].

Найбільш розвинуті системи інформаційної боротьби (СІБ) функціонують у США, Великій Британії, Франції, Ізраїлі, ФРН, Китаї [4, 8]. Керуючі системи в цих країнах мають достатньо потужну складову сил і засобів, завдяки чому існує можливість проведення ефективних інформаційно-психологічних заходів та кібернетичних атак.

Серйозним випробуванням для функціонування СІБ є нарощування антиукраїнської інформаційної присутності держави-агресора в міжнародному медіапросторі. Систематичне формування нею негативного міжнародного іміджу України, зокрема шляхом поширення дезінформації, становить загрозу для СІБ України. Отже, проблема створення СІБ України є ключовою в питанні забезпечення надійної інформаційної безпеки нашої держави [4, 8].

Інформаційно-психологічна компонента у військовій справі на цей час домінує в таких країнах, як США, ФРН, Великобританія, Франція, Китай, РФ. Аналіз літератури із зазначених проблем указує на те, що в означених країнах не лише широко використовуються інформаційні технології, створюється відповідна сучасна інфраструктура, але й формуються спеціальні інформаційні війська, сили *інформаційно-психологічних операцій*, з метою комплексного розв'язання завдань інформаційно-психологічного характеру в ході

підготовки й застосування військ, виконання ними завдань за призначенням.

Аналіз джерел показав, що основними завданнями, що покладаються на ці війська (сили), вважаються [2–4, 8]:

- ведення інформаційно-психологічного протиборства в мирний та воєнний часи;

- здійснення інформаційно-психологічного впливу на воєнно-політичне та військове керівництво, підлив морально-психологічного стану особового складу військ і населення противника із застосуванням традиційних форм і методів (преса, радіо, телебачення), а також новітніх (комп'ютерні технології, генератори з нетрадиційними принципами дії), шляхом розповсюдження дезінформації, спеціальної аудіо- та відеопродукції через Інтернет тощо;

- виявлення й руйнування баз даних в інформаційно-комп'ютерних мережах і автоматизованих системах управління, порушення їх функціонування за допомогою апаратно-програмних засобів у глобальних комп'ютерних мережах і телекомунікаційних системах противника;

- відвернення противника від агресивних намірів шляхом роз'яснення населенню та військам противника воєнно-політичної обстановки в регіоні за допомогою радіо- та телевізійних трансляцій, створення відповідних сайтів у інформаційно-комп'ютерних мережах, розповсюдження радіоприймачів із фіксованою частотою та залистування його території;

- забезпечення взаємодії з органами державної влади, громадськістю;

- підтримка сил опозиції, сприяння поглибленню етнічних, релігійних та інших суперечностей серед населення й військ противника тощо;

- досягнення інформаційної та морально-психологічної переваги, її утримання й нарощування.

Реалізація зазначених завдань пояснюється необхідністю здійснювати ефективні впливи на державному, військовому, регіональному рівнях у мирний і воєнний часи на індивідуальну та групову (масову) свідомість, сприйняття нею бажаної для супротивника інформації. Значною мірою дієвість психологічних операцій залежить від того, як здійснюються сприйняття, обробка, осмислення та засвоєння інформації об'єктом психологічного впливу.

Важливою особливістю в системі "війна – інформація – особистість" є спрямування комунікативного впливу на конкретного одержувача інформації. Інформаційний вплив розраховується на певну категорію (групу) людей, а сприйняття його свідчить про її ідентифікацію. Наприклад: вплив у випадку PR (public relations) спрямований на визначення сегментів аудиторії так, що в майбутньому на нас чекає колосальна індивідуалізація такої комунікації, коли кожний буде отримувати особисте послання, складене з урахуванням його інтересів [10].

Провідні закордонні фахівці акцентують увагу на можливості ідентифікації людини на полі бою та необхідності у зв'язку з цим індивідуалізації інформації [9], а також на нових можливостях, значних перспективах цієї діяльності.

Наприклад, вважається, що психологічні впливи інформаційного характеру будуть індивідуалізованими за рахунок швидкого пошуку специфічної інформації про родичів військовослужбовців (самої різної: від хвороби близьких до невірності дружини) і доведення її до них з метою посяти сумнів у необхідності якісного виконання військового обов'язку. До того ж за рахунок розширення кіберпростору загального користування стає можливим акцентування індивідуальних інформаційних потоків. Якщо до недавнього минулого пропаганда та ІПВ на

широку аудиторію здійснювалися через мас-медіа, то зараз вони індивідуалізуються.

Наступною особливістю здійснення ІПВ вважається зміна спрямованості інформаційних потоків у системі "лідер – маси". Сучасна карта воєнних конфліктів свідчить: якщо у війнах минулого противником переважно виступала держава, то в перспективі це може бути певне угруповання людей, радикальні фундаменталісти, екстремістські, етнічні та інші угруповання, їхні політичні й духовні лідери тощо. За певного управління електронними засобами масової інформації можливе формування необхідної реальності. Таку реальність можна сконструювати, і вона буде сприйматись як об'єктивно існуюча. Саме таким чином фахівці інформаційно-психологічних операцій ЗС РФ намагались викликати почуття ненависті в місцевого населення на Сході України до ЗС України в ході АТО, до української влади ("бандерівці", "нацисти", "укропи"), а також пояснювали першопричини необхідності рятувати "руський мир" [2, 4, 10]. Більш того, подібні акції, маніпуляції як різновид прихованого психологічного впливу, оперування фіктивною реальністю проходять обкатку і під час війни, і в мирному житті. Отже, у змістовному аспекті війни та збройні конфлікти стають усе більше залежними від безпосереднього й опосередкованого здійснення інформаційно-психологічного впливу та можливостей його застосування для захисту своїх військ і населення.

Найбільший негативний вплив на морально-психологічний стан особового складу при виконанні бойових завдань здійснюють такі фактори, як небезпека, дискомфорт, відсутність бойового досвіду, негативне ставлення до цілей війни (збройного конфлікту), незадоволеність діями командування, соціально-побутові й духовні проблеми.

ІПП включає комплекс заходів, спрямованих на захист певної системи світоглядних орієнтирів, настанов, стереотипів, на основі яких ґрунтується високий морально-психологічний стан військ і здатність народу до опору агресору.

Має бути передбачено розроблення принципів, методів, способів побудови відповідних її підсистем:

- захисту психіки, колективної та індивідуальної свідомості особового складу військ і населення; інформаційно-технічних, телекомунікаційних систем, систем зв'язку, передачі даних та управління військами; інформації та інформаційних ресурсів у мирний час і під час застосування військ;

- нейтралізації та усунення джерел небезпеки інформаційній інфраструктурі військ і особовому складу шляхом постійного моніторингу відповідної обстановки, джерел розповсюдження інформації, відпрацювання та здійснення оптимальних заходів з метою усунення загроз;

- ліквідації негативних наслідків інформаційно-психологічного впливу.

Порядок діяльності щодо організації протидії негативному ІПВ противника в загальному вигляді може бути [1, 2, 4, 6] таким:

- виявлення основних джерел ІПВ;
- визначення основного змісту, тез та аргументів офіційної пропаганди, технологій, форм і способів діяльності органів інформаційно-психологічних операцій, державних засобів масової інформації противника;
- оцінка морально-психологічного стану своїх військ і населення в районі застосування військ (сил), можливостей і ступеня негативного впливу;
- уточнення й усунення факторів бойової, морально-психологічної обстановки, які активно використовуються

противником для дезінформації та деморалізації військ (сил) і населення;

- прогнозування можливого розвитку бойових дій, сценарію інформаційно-психологічного впливу противника;
- постійне здійснення організаційних, випереджувальних (контрпропагандистських) і силових заходів протидії ІПВ противника тощо.

Ліквідація наслідків негативного ІПВ противника передбачає: аналіз і оцінку його результатів, причин ефективності, найслабших місць у системі інформаційно-психологічного захисту військ; проведення психореабілітаційних заходів із постраждалими воїнами; відновлення організованості та боєздатності дезорганізованих військових підрозділів і частин; застосування відповідних санкцій до винуватців, панікерів, зрадників, дезертирів, визначення заходів з оптимізації всієї системи протидії ПСО противника тощо.

Ефективність ІПП вище тоді, коли вона: планується і здійснюється з урахуванням особливостей ПСО противника, реального морально-психологічного стану військ і обстановки, що складається; ведеться безперервно і комплексно; ураховує психологічні закономірності сприйняття людиною інформації тощо.

Серед основних завдань, які впливають із проведеного аналізу і сприяють протидії інформаційним загрозам, на перший план висуваються:

- прогнозування, виявлення й оцінка джерел і характеру загроз застосування проти України засобів і методів ІПВ;

- захист індивідуальної, групової та масової свідомості військ (сил), населення від застосування інформаційно-психологічних засобів і методів впливу з боку РФ;

- організація протидії антиукраїнській пропаганді, що проводиться, зокрема, інформаційно-психологічними засобами і методами впливу;

- збір інформації щодо використовуваних і перспективних технологій об'єктів інформаційної сфери протилежної сторони;

- розробка стратегії спеціальних операцій в інформаційно-психологічній сфері;

- розробка нормативної правової бази проведення спеціальних операцій в інформаційно-психологічній сфері, застосування інформаційно-психологічної зброї й методів інформаційної війни;

- формування готовності суб'єктів забезпечення національної безпеки до ефективних дій в інформаційно-культурному просторі за різних рівнів напруженості військово-політичної обстановки.

ІПП об'єднує інформаційну, психологічну й духовну складову. Інформаційна складова спрямована на запобігання інформаційного вакууму. Психологічна складова здійснює позитивну психологічну підтримку військовослужбовців за безпосередньої участі командирів і психологів. Духовна складова здійснюється за допомогою душпастирської роботи.

Головні зусилля мають бути спрямовані на забезпечення захисту свідомості та психіки особового складу від руйнівного ІПВ, а саме:

1. Визначаються морально-ціннісні настанови особового складу і фактори бойової, соціально-політичної та психологічної обстановки, які можуть бути використані для ІПВ на особовий склад підрозділу.

2. Вивчаються сили й засоби ведення інформаційно-психологічних операцій противника (гучномовні станції, теле- й радіостанції тощо) і негайно вживаються заходи щодо їх приглушення, знищення або придушення.

3. Своєчасно інформується особовий склад. Він знайомиться з методами дій сил і засобів інформа-

ційно-психологічних операцій противника, за необхідності нейтралізуються канали розповсюдження чуток дезінформації.

4. Своєчасно збираються і знищуються агітаційно-пропагандистські матеріали противника, радіоприймачі з фіксованою частотою, обмежується індивідуальне використання теле- й радіоприймальних засобів.

5. Здійснюється суворий контроль за використанням Інтернету.

6. Організовується робота з військовослужбовцями, які схильні до панічних настроїв, стресів, забезпечується висока пильність.

7. Виявляються лідери та створюються неформальні групи військовослужбовців, які б формували відповідні стереотипи про армію противника, були б носіями високого морально-психологічного стану.

8. Організовується співпраця з питань проведення заходів протидії інформаційно-психологічному впливу з державними та місцевими органами влади в регіоні перебування, правоохоронними органами тощо.

Отже, ІПВ слід розглядати як неминуче явище сучасної війни, важливий і ефективний засіб досягнення тактичних, оперативних і стратегічних цілей. За ефективністю він порівнянний зі зброєю масового ураження.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших досліджень. Дослідивши сутність поняття "інформаційно-психологічний вплив", узявши за основу існуючі напрацювання в цій сфері, слід зазначити, що під ним необхідно розуміти цілеспрямований процес впливу на свідомість особистості з метою зміни на свою користь морально-психологічної переваги – морально-психологічного стану особового складу та населення. Здійснення ІПВ у ході збройної боротьби стає самостійною компонентою збройної боротьби.

ІПВ містить сукупність сил, засобів, методів і технологій, уміле використання яких дозволяє ефективно впливати на поведінку особистості, особливо в незначайних умовах. Унаслідок цього істотно зростає роль морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил), що здобуває головне значення в організації захисту від негативних ІПВ з боку протидіючих сторін.

Захист військ від ПСО противника є найважливішим завданням морально-психологічного забезпечення бойових дій військ, прямим обов'язком командирів, штабів, органів МПЗ усіх рівнів. Він передбачає прогнозу-

вання, профілактику, зрив і ліквідацію наслідків ІПВ противника на особовий склад частин і підрозділів.

Основним результатом діяльності щодо забезпечення інформаційної безпеки має бути збереження здатності військ (сил) і населення до ефективних дій в умовах ІПВ противника. Кожний українець має вести контрпропаганду на противагу РФ.

Напрями подальших досліджень вбачаємо в поглибленні аналізу воєнно-інформаційної політики держави щодо формування принципово нової системи інформаційної безпеки та розробки комплексного інформаційно-психологічного захисту військ і населення від деструктивного впливу агресора. Також реалізація Доктрини інформаційної безпеки України потребує активізації досліджень із розвитку форм, способів, технологій і методик впливу на свідомість (підсвідомість), психологію та психічний стан людини, виявлення негативного ІПВ на населення й особовий склад ЗС України.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України №47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року "Про Доктрину інформаційної безпеки України". Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
2. Алещенко В. І. Феноменологія "гібридної війни" та її особливості у виконанні Російської Федерації: інформаційно-психологічний аспект / В. І. Алещенко // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. Військово-спеціальні науки. – 2016. – 1(34). – С. 6–11.
3. Аналітична записка "Щодо інформаційно-психологічної складової агресії Російської Федерації проти України (за результатами подій 1-2 березня 2014 року)". Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1476/>.
4. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / В. П. Горбулін. – К.: НІСД, 2017. – 496 с.
5. Військовий стандарт 01.004.004 (видання 1). – Воєнна політика, безпека та стратегічне планування. – Інформаційна безпека держави у воєнній сфері. Терміни та визначення.
6. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти / Є. В. Магда. – Харків: Віват, 2015. – 302 с.
7. Гусаров В. Сили інформаційних операцій Росії: яким має бути відповідь України? [Електронний ресурс] / В. Гусаров. – Режим доступу: <http://atocrima.ukrinform.ua/ua/publication/informacijni-operacii-rosiji-jakoju-maje-buti-vidpovid-ukrajini>.
8. Директива МО США TS3600.I "Информационная война" от 21 декабря 1992 г.
9. Манойло А. В. Информационно-психологическая война: факторы, определяющие формат современного вооруженного конфликта. Материалы V Междунар. науч.-практ. конф. "Информационные технологии и безопасность" / А. В. Манойло. – К., 2005. – Вып. № 8, с. 73–80.
10. Сафін О. Д. Індоктринація як інструмент гібридної війни Росії / О. Д. Сафін // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. Військово-спеціальні науки. – 2017. – №2(37). – С. 24–27.

Надійшла до редколегії 23.11.17

В. Алещенко, д-р психол. наук, проф.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ИНФОРМАЦИОННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ В ХОДЕ ВООРУЖЁННОЙ БОРЬБЫ

Освещены сущность понятия и общие тенденции осуществления информационно-психологического влияния в ходе вооружённой борьбы. Рассмотрены информационно-психологическая компонента в военном деле, которая доминирует в таких странах, как США, ФРГ, Великобритания, Франция, Китай, РФ; основные задачи, которые возлагаются на специальные информационные войска (силы). Предложены некоторые приоритетные направления, пути и способы противодействия информационно-психологическому влиянию в ходе вооружённой борьбы.

Ключевые слова: информационно-психологическое влияние, информационно-психологическое противоборство, информационно-психологические операции, информационно-психологические акции, информационно-психологические действия.

V. Aleschenko, Doctor of Sciences in Psychology, Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE INFORMATIONAL-PSYCHOLOGICAL INFLUENCE DURING THE ARMED STRUGGLE

The article highlights the essence of the concept and general trends in the implementation of the information-psychological influence in the course of armed struggle. Informational and psychological component in military affairs that dominates in countries such as the United States, Germany, Great Britain, France, China, Russia and the main tasks assigned to the special forces information (force) are considered. Some priority areas to counter the information-psychological influence in the course of armed struggle are proposed.

Keywords: the information-psychological influence, informational and psychological confrontation, information and psychological operations, informational-psychological action, informational-psychological activities.